

COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

COUNCIL OF EUROPE

CommDH(2008)29

Ստրասբուրգ, սեպտեմբերի 29, 2008թ.

Ոչ պաշտոնական թարգմանությունը
պաշտոնականը՝ անգլերեն

ՀԱՏՈՒԿ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հեղինակ՝ Թոմաս Համարբերգ
Եվրոպայի խորհրդի
Մարդու իրավունքների հանձնակատար

Երևան
Հուլիսի 13-ից 15-ը, 2008թ.

Ներածություն

Եվրոպայի խորհրդի Մարդու իրավունքների հանձնակատարը Հայաստան է այցելել 2008թ. հունիսի 13-ից 15-ը: Հատուկ առաքելությունը կազմակերպվել էր Եվրոպայի խորհրդի Խորհրդարանական վեհաժողովի (ԵԽՄԿ) կողմից 2008թ. հունիսի 25-ին Թիվ 1620 (2008) բանաձևի ընդունումից հետո, որը Հանձնակատարին հրավիրել էր.

- նպաստել Ազգային ժողովի՝ 2008թ. մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունները հետաքննող հանձնաժողովի (այսուհետ՝ հետաքննող հանձնաժողով) աշխատանքին միջազգային փորձագետների մասնակցությամբ՝ խնդրո առարկա մարմնի կողմից անկախության, թափանցիկության և վստահելիության պայմանների բավարարման դեպքում, և
- ԵԽՄԿ Մոնիտորինգի հանձնաժողովի 2008թ. սեպտեմբերի 11-ի հանդիպմանը տեղեկացնել հետաքննող հանձնաժողովին առնչվող առաջընթացի, ինչպես նաև 2008թ. մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունների առնչությամբ ազատագրված անձանց ազատ արձակման գործընթացի վերաբերյալ:

Ստորև ամփոփ ներկայացվում են 2008թ. սեպտեմբերի 11-ին ԵԽՄԿ Մոնիտորինգի հանձնաժողովին Հանձնակատարի ներկայացրած եզրակացությունները:

2008թ. մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունների առնչությամբ ազատագրված անձինք

1. Մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունների առնչությամբ ազատագրված անձանց իրադրությունը դեռևս շարունակում է խիստ մտահոգությունների տեղիք տալ: Անհետաձգելի է լուծումներ գտնելու համար պարտադիր քաղաքական կամքի կիրառման անհրաժեշտությունը:
2. 2008թ. մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձություններին առնչվող բոլոր քրեական գործերի նախնական հետաքննության փուլն ավարտված է: Գործերի մեծ մասը ուղարկվել են դատարաններ, իսկ ներգրավված անձանց ճնշող մեծամասնությունը, որոնցից գրեթե բոլորը ընդդիմության սատարողներ են, մեղավոր են ճանաչվել և դատապարտվել: Ներկայում յոթ անձինք գտնվում են նախնական կալանքի տակ, 14 կալանավորված անձանց առնչվող դատավարությունները ընթացքում են, և 39 անձինք դատապարտվել են ազատագրվման: Շուրջ 42 անձինք հիմնականում արագ դատավարական ընթացակարգով դատապարտվել են ազատագրվում չենթադրող պատժամիջոցների, այն է՝ պայմանական ազատում կամ տուգանքներ:
3. Հանձնակատարը գտնում է, որ լուրջ խնդիրներ կան մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունների առնչությամբ ազատագրված անձանց դեմ ներկայացված քրեական մեղադրանքների բնույթի վերաբերյալ: Մասնավորապես, Հատուկ քննչական ծառայության պետի՝ 2008թ. մարտի սկզբին որոշ մարզային դատախազներին ուղղած նամակը, որով նա պահանջում է տեղեկատվություն հավաքել ընդդիմության ցույցերի մասնակիցների, այլ ոչ կոնկրետ գործողությունների վերաբերյալ, հարցեր է առաջացնում հետաքննության բնույթի և նպատակի վերաբերյալ:

Հանձնակատարը մասնավորապես մտահոգված է նախնական կալանքի տակ գտնվող յոթ անձանց, այդ թվում՝ երեք պատգամավորների և Լևոն Տեր-Պետրոսյանի նախագահական ընտրարշավի շտաբի պետի առնչությամբ, որոնց բավականին ընդհանրական մեղադրանք է առաջադրված պետական հեղաշրջում (իշխանության բռնի գավթում, Քրեական օրենսգրքի Հոդված 300) կազմակերպելու համար: Հանձնակատարի մտահոգությունն էլ ավելի է սրել այն փաստը, որ բոլորովին վերջերս՝ 2008թ. սեպտեմբերին, այդ գործերից մի քանիսի առնչությամբ համապատասխան դատարանը երկու ամսով երկարացրել է նախնական կալանքի ժամկետը:

Տասնինը անձանց դեմ հարուցված դատական գործերը հիմնված են եղել բացառապես ոստիկանական ցուցմունքների վրա: Հանձնակատարի գրուցակիցներից շատերի կարծիքով խախտվել է դատավարության կողմերի իրավահավասարության սկզբունքը: Նրանց համար խնդրահարույց է եղել նաև որոշ դեպքերում արագացված դատավարության պրակտիկան, որի շրջանակներում մի քանի դատավարությունների տևողությունը երեսուն րոպեից պակաս է եղել: Մինչ օրս մարտի 1-ի իրադարձությունների առնչությամբ իրավապահ մարմինների որևէ ներկայացուցչի մեղադրանք չի առաջադրվել:

Հանձնակատարը ցանկանում է ընդգծել, որ բացառապես քաղաքական համոզմունքների կամ ոչ բռնի գործողությունների հիման վրա ազատագրվման կամ դատապարտման պրակտիկայի շարունակումը, նույնիսկ ազատագրվում չնախատեսող պատժաչափերի դեպքում, անընդունելի է:

4. Հանձնակատարը համամիտ է ԵԽՆԿ-ի նախագահ պրն. Ղե Պուչի 2008թ. հուլիսի 29-ի հետևյալ հայտարարությանը. «Պետք է հստակ լինի, որ [մարտի 1-ի] իրադարձությունների առնչությամբ ձերբակալությունները, բացառությամբ ծանր հանցագործություններ կատարածների դեպքում, Վեհաժողովի տեսանկյունից անընդունելի է: Հետևաբար, իշխանություններին կոչ են անում հնարավորինս արագ կերպով ազատ արձակել այդ մարդկանց»:

2008թ. մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունների հետաքննությունը

5. Հայաստանի կառավարությունը Հանձնակատարի միջնորդությամբ հայցել է միջազգային փորձագետի աջակցությունը հետաքննության ազգային հանձնաժողով ձևավորելու և դրա մանդատը մշակելու համար: Հանձնակատարը ողջունում է այս առումով կառավարության պրոակտիվ մոտեցումը:

2008թ. հուլիսին Հանձնակատարի Հայաստան կատարած առաքելության այցի ընթացքում քննարկումների հիման վրա՝ փորձագետը (ով մասնակցել է այդ այցին) պատրաստել է հուշագիր, որը ներկայացնում է ինչպես հետաքննություն իրականացնող փորձագիտական հանձնաժողովի ձևավորման ընթացակարգին, այնպես էլ՝ կոմիտեի գործունեության էական կողմին (այն է՝ հետաքննության շրջանակը, մանդատը և այլն) առնչվող

հիմնական հարցադրումները և խնդիրները՝ երաշխավորելու դրանց համապատասխանությունը ԵՄԽԿ-ի բանաձևի պահանջներին և Հանձնակատարի հանձնարարականին: Փորձագետը հուշագիրը Հայաստանի կառավարությանն է հանձնել 2008թ. օգոստոսի 21-ին:

Հայաստանի իշխանությունները արագ կերպով պատասխանել են՝ մշակելով նախագահական հրամանագրի նախագիծ, որը նախատեսում է փորձագիտական խմբի ձևավորումը՝ 2008թ. մարտի 1-ի և 2-ի իրադարձությունների փաստերի հայտնաբերման նպատակով: Այնուամենայնիվ, հետագա ջանքեր են հարկավոր համալրելու այդ հրամանագիրը, որը հիմք կծառայի փորձագիտական խմբի աշխատանքի համար: Բացի այդ, լիակատար ներառական և համապարփակ խորհրդատվական գործընթաց է անհրաժեշտ՝ երաշխավորելու խորհրդարանական և արտախորհրդարանական ընդդիմության ընդհանուր աջակցությունը և ներգրավվածությունը:

6. Հանձնակատարի գրասենյակը և փորձագետը ներգրավված են Հայաստանի կառավարության հետ փորձագիտական խմբին վերաբերող ընթացակարգային և ըստ էության խնդիրներին վերաբերող շարունակական երկխոսության մեջ: Շատ կարևոր է, որ փորձագիտական խմբի զեկույցը, օրինակ, հրապարակվի և մատչելի լինի երկրի բնակչությանը:
7. Հանձնակատարի 2008թ. հուլիսի առաքելությունից ի վեր Հայաստանի իշխանությունների ջանքերը պետք է գնահատվեն որպես դրական քայլեր: Հանձնակատարն առաջարկում է շարունակել ջանքերը միջազգային փորձագետի խորհուրդների ներքո՝ երաշխավորելու այս գործընթացի հաջողությունը: Համապարփակ, անկախ, անկողմնակալ, թափանցիկ և Հայաստանի բնակչության կողմից արժանահավատ համարվող հետաքննություն վարելու նպատակ ունեցող փորձագիտական խմբի ձևավորումը կարծես այլևս իրականանալի խնդիր է: Հանձնակատարը հույս է հայտնում, որ այս հնարավորությունը կգնահատվի, և կշարունակվի բոլոր ներգրավված կողմերի կառուցողական մասնակցությունը: